

Llwybr y Gymraeg – BA1A 2022-23

Darlith 2: 14.11.22

Rhannau Ymadrodd

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre *for* Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

a.karadog@pcydd.ac.uk

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

RHAGORiaith

CANOLFAN
GWASANAETHAU
CYMRAEG
WELSH LANGUAGE
SERVICES CENTRE

Heddiw, byddwn ni'n ...

- dysgu am hanes yr iaith Gymraeg.
- dysgu am rannau ymadrodd a pham eu bod yn bwysig.

Ffilm – Hanes y Gymraeg

Ffilm 1: Cysgodion Ddoe

<https://www.youtube.com/watch?v=xfD0SRJ8MUc>

Diolch i Golegau
Cymru a
Llywodraeth Cymru

PWYNTIAU TRAFOD:

Pam oedd gostyngiad yn nifer y
siaradwyr Cymraeg yn ystod yr 20fed
ganrif?

- Beth yw effeithiau hir dymor y
deddfau uno a brad y llyfrau gleision.

Ffilm – Ein hiaith

Ein Hiaith: Ffilm 2

<https://www.youtube.com/watch?v=LOFDdndeQXU>

Diolch i Golegau Cymru
a Llywodraeth Cymru

- Beth oedd y trobwynt a welwyd yn ystod yr 20fed ganrif?
- Oeddech chi'n ymwybodol o hanes sefydlu S4C? Oeddech chi'n gwybod am fygythiad Gwynfor Evans?
- Pa mor bwysig oedd sefydlu S4C yn eich barn chi?

Eich llais ...

magu hyder

Dechrau bob
sgwrs yn y
Gymraeg

treiglo

ei neu eu?

sillafu

ymateb yn
gywir i'r
disgyblion

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

RHAGORiaith

CANOLFAN
GWYBODAETHAU
CYMRAG
WELSH LANGUAGE
SERVICES CENTRE

www.athrofa.cymru

Beth yw 'rhannau ymadrodd'?

- Enghreifftiau: enw, berf

Ymarfer sydyn

- Sawl rhan ymadrodd y gallwch chi feddwl amdany'n nhw?
e.e. berf, enw...
- Ysgrifennwch nhw ar eich bwrdd gwyn bach.

Rhan 1:

Enw / Enwau (noun/s)

Gair sy'n cael ei roi ar rywbeth er mwyn ei adnabod a gwybod **beth** ydyw.

Enw / Enwau *(Noun/s)*

Mae gan bob enw ffurf **unigol** a **lluosog**
e.e. problem / problemau; plentyn / plant

Mae i bob enw yn y Gymraeg **genedl** h.y. mae pob enw naill ai
yn **wrywaidd(eg)** neu'n **fenywaidd (eb)**
e.e. y ddesg **hon**, y gwaith **hwn**.

Serch hynny, ceir rhai enghreifftiau sy'n gallu bod yn
fenywaidd neu'n wrywaidd (**egb**)
e.e. munud, llygad, cwpan.

Enw / Enwau cyffredin

Sut i adnabod **enw benywaidd** cyffredin?

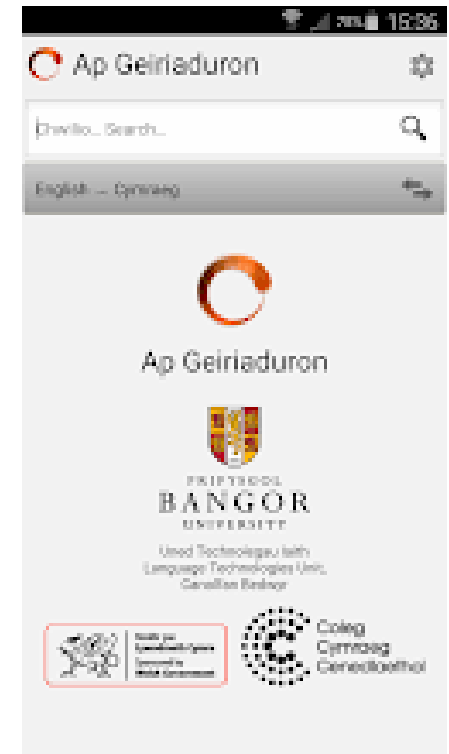
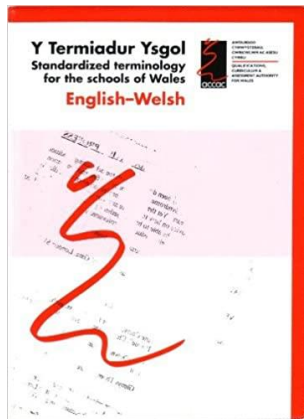
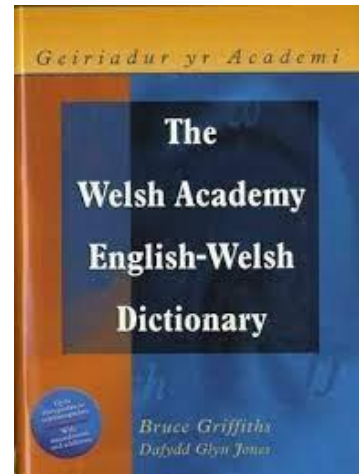
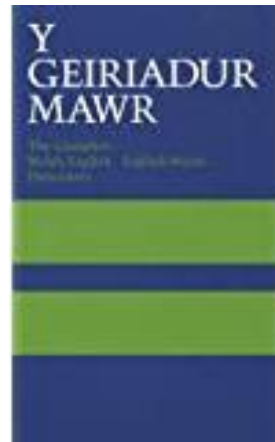
1. Rhoi'r fannod (y) o flaen yr enw, e.e. y **ferch**, y **wlad**

Mae enw benywaidd unigol yn treiglo'n feddal ar ôl y fannod.

2. Rhoi **hwn** neu **hon** ar ôl yr enw, e.e. y ferch **hon**, y bachgen **hwn**

3. Defnyddio geiriadur.

Geiriaduron defnyddiol i'r dosbarth ac i chi ...

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

THE MOST POPULAR
WELSH CHILDREN'S PICTURE
DICTIONARY EVER!

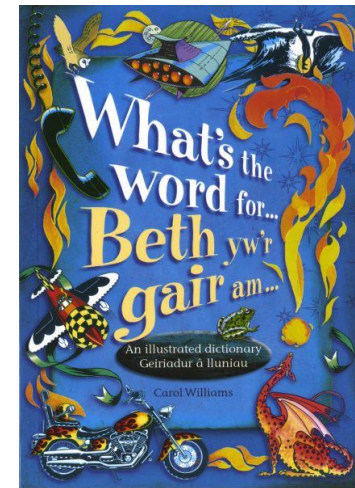
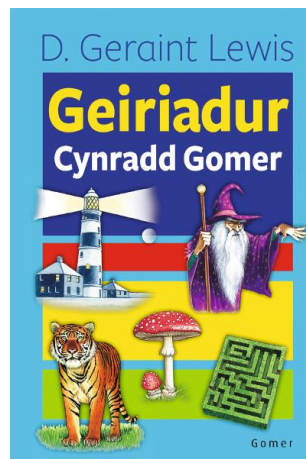
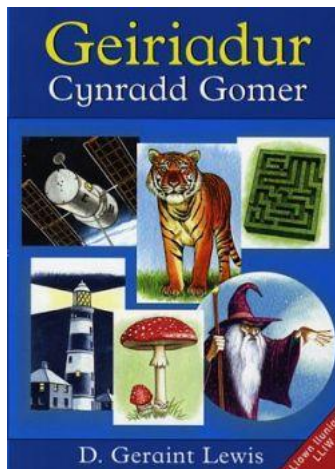
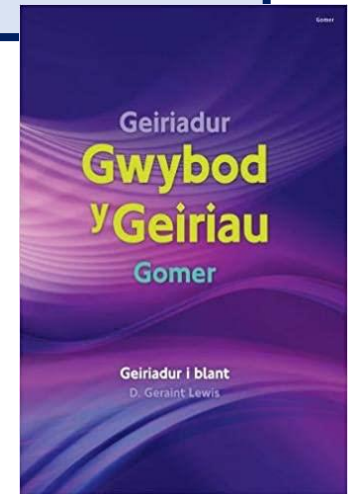
Y GEIRIADUR LLIWGAR

For Welsh-speakers and learners
Dros 1000 o eiriau a lliwiau llw llawn
Over 1000 words and full-colour pictures

cl
celiog
afalau
gwynym
bweud
leir
nyth
cwynion
leir
gwydd
beic

nochym
ysgol

DREF WEN

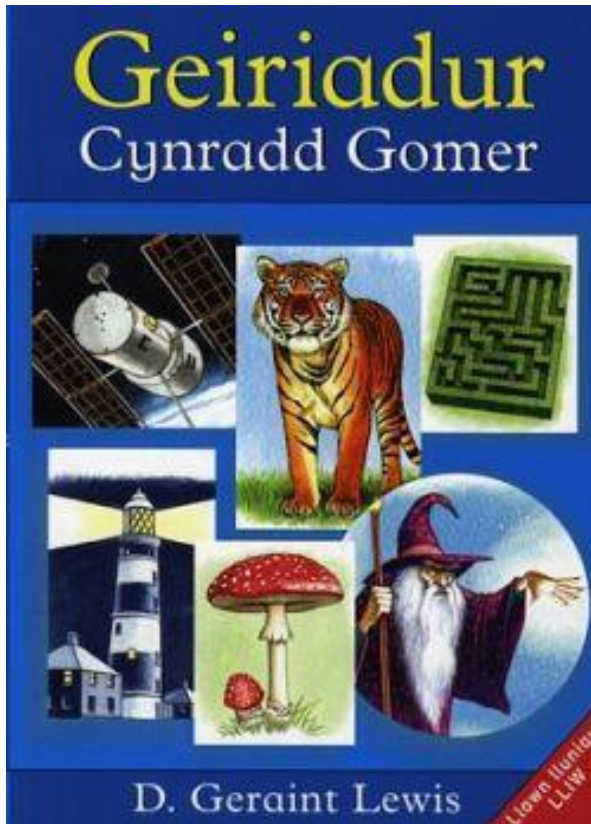
Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

cadair peth
yr ydych yn
eistedd arno
cadair feddal

Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

cadair hon *entw* (cadeiriau) sedd i un
person *CHAIR*

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

RHAGORiaith

CANOLFAN
GWYBODAETHAU
CYMRAG
WELSH LANGUAGE
SERVICES CENTRE

www.athrofa.cymru

Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

cadair hon *eb* (cadeiriau)

1 sedd â chefn a phedair coes ar gyfer un person; stól

CHAIR

2 (mewn enwau lleoedd) mynydd ar ffurf cadair, neu le cadarn neu gaer, e.e. *Cadair Idris*, *Pencadair* (sef Pencader)

3 pwrs, piw buwch neu ddafad neu afr UDDER

4 gwobr eisteddfodol i feirdd neu lenorion; yn yr Eisteddfod Genedlaethol rhoddir y gadair i un o brifeirdd yr ŵyl, y bardd sy'n ennill cystadleuaeth yr awdl CHAIR

5 swydd athro mewn prifysgol CHAIR (cadeiriol)

cadair esmwyth cadair fawr gyfforddus EASY CHAIR
cadarn

Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

Dyma ganlyniadau **Cymraeg** sy'n berthnasol i:

cadair
(2)

cofnodion sy'n **cyfateb** i
'**cadair**'

cadair

eb

chair

udder

Geiriadur Cyffredinol Cysgair

cadair eb cadeiriau (yn gyffredinol) chair **n**

Y Termiadur Addysg

Help llaw...

<https://www.uwtsd.ac.uk/cy/bargeinion-tg/bargeinion-tg-i-fyfyrywyr/>

<https://www.cysgliad.com/en/dewin-cysgliad/>

<https://sway.office.com/DlCeeTQkGFkqp6HH?ref=Link>

Enwau, enwau ac enwau!

enw priod

enw person, peth, iaith neu le arbennig

e.e. William, Dafydd, Caerdydd, Ysgol y Wern, mis Mai, Y Pasg
a.y.y.b.

Ceir **prif lythyren** ar ddechrau **enw priod** bob amser.

enw torfol

enw ar gasgliad o bobl neu bethau

e.e. tyrfa, haid

Enwau, enwau ac enwau!

enw diriaethol

enw ar rywbeth 'real' h.y rhywbeth y gallwn ni **gyffwrdd** ag e,
e.e. bwrdd, cadair

enw haniaethol

enw ar rywbeth na allwn ni ei gyffwrdd,
e.e. hapusrwydd, cariad

Rhan 2: Rhagenw / Rhagenwau (pronoun/s)

Gair a ddefnyddir yn lle enw.

Rhagenw / Rhagenwau

Gair a ddefnyddir yn lle enw,
e.e. fi, ti, fe, nhw, ninnau, hwn

Sylwch ar y gwahaniaeth rhwng y ddwy frawddeg ganlynol:

Mae **Siân** yn hoff iawn o'i gwaith. (*enw*)

Mae **hi**'n hoff iawn o'i gwaith. (*rhagenw*)

Eich cyfle chi

- Ysgrifennwch frawddeg yn defnyddio rhagenw...

Rhan 3:

Ansoddair / Ansoddeiriau

(adjective/s)

Gair sy'n disgrifio enw neu ragenw, h.y.
dweud **sut** beth ydyw.

Ansoddair / Ansoddeiriau

Gair sy'n disgrifio enw neu ragenw h.y. dweud **sut** beth ydyw.

e.e. sefyllfa **anodd**
pryder **mawr**
prydau bwyd **prydlon**
merch **hapus**

Fel arfer yn y Gymraeg mae'r ansoddair yn dod **ar ôl** yr enw. Serch hynny mae rhai sy'n digwydd fynychaf **o flaen** yr enw (sylwer y ceir treigladd meddal **ar ôl** ansoddair)

e.e. **hen** wers
priod waith
annwyl ferch
unig gyfle
hoff liw

Cystadleuaeth: Sawl ansoddair?

- Sawl ansoddair y gallwch chi feddwl amdany'n nhw?
Ysgrifennwch ar y bwrdd gwyn!

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre *for* Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

RHAGORiaith

CANOLFAN
GWIRIANETHAU
CYMRIG
WELSH LANGUAGE
SERVICE CENTRE

www.athrofa.cymru

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

RHAGORiaith

CAROLIAN
OWEN-JONES
CYMRAG
WELSH LANGUAGE
SERVICE CENTRE

www.athrofa.cymru

Rhan 4:

Cysylltair / cysyllteiriau

(conjunction/s)

Gair sy'n cysylltu geiriau, cymalau neu frawddegau.

Cysylltair / Cysyllteiriau

Gair sy'n **cysylltu** geiriau, cymalau neu frawddegau.

e.e. trefniadau **a** chynlluniau
 un **neu** ddau

Roedd John yn hwyr i'r gwaith **oherwydd** / **o achos** y ddamwain.

Aeth John yn ôl i'w sedd **ond** ni lwyddodd i gwblhau'r gwaith.

Mae hi'n brysur yma heddiw. Mae pawb yn gweithio fel lladd nadroedd.

> Mae hi'n brysur yma heddiw **ac** mae pawb yn gweithio fel lladd nadroedd.

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ...

oherwydd

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ...

pan

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ...

a / ac

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ...

ond

Rhan 5:

Arddodiad / Arddodiaid

(preposition/s)

Gair sy'n dangos y berthynas rhwng un person neu beth a person neu beth arall.

Arddodiad / Arddodiaid

Beth yw arddodiad / arddodiaid? (Preposition/s)

Gair sy'n dangos y berthynas rhwng un person neu beth a pherson neu beth arall. Yn aml, mae arddodiad yn disgrifio **ble mae** un peth mewn perthynas â rhywbeth arall.

e.e. Mae'r gwaith **ar** y ddesg.

Mae'r disgyblion **yn** y dosbarth.

Mae'r ffeiliau **wrth** y drws.

Cam Cynnydd 1	Cam Cynnydd 2	Cam Cynnydd 3	Cam Cynnydd 4	Cam Cynnydd 5
ymwysu'r safon a phrif lythrennau ac atalnodau llawn yn pennu ffiniau brawddegau.				
Rwy'n gallu rhannu syniadau a theimladau a mynegi'r hyn yr wyf yn ei hoffi ac nad wyf yn ei hoffi. Rwy'n gallu disgrifio gwrthrychau a digwyddiadau, gan adeiladu ac ymestyn fy	Rwy'n gallu esbonio gwybodaeth a rhannu syniadau, barn a theimladau gan ddefnyddio geirfa berthnasol.	Rwy'n gallu rhyngweithio gydag eraill, siarad ac ysgrifennu am fy meddyliau, teimladau a barn, gan ddangos empathi a pharch.	Rwy'n gallu rhannu fy meddyliau, teimladau a barn gydag eraill, gan ddefnyddio ystod o dechnegau at wahanol ddibenion gan ddangos empathi a pharch.	Rwy'n gallu cyfathrebu fy meddyliau, teimladau a barn mewn cyd-destunau heriol a dadleuol gan ddangos empathi a pharch.
Rwy'n dechrau deall y gellir ysgrifennu at wahanol ddibenion ac ar gyfer gwahanol gynulleidfaoedd. Rwy'n gallu cyfrannu at ysgrifennu ar y cyd ar gyfer gwahanol gynulleidfaoedd a dibenion.	Rwy'n gallu siarad er mwyn cynllunio ysgrifennu at wahanol ddibenion ac ar gyfer gwahanol gynulleidfaoedd. Rwy'n gallu trefnu fy ngwaith ysgrifennu i ddilyn yn rhesymegol. Rwy'n gallu ysgrifennu gan ddefnyddio geirfa sy'n gynyddol ddychmygus, amrywiol a manwl gywir.	Rwy'n gallu defnyddio iaith idiomatig gyfarwydd a chywair priodol wrth gyfathrebu.	Rwy'n gallu dewis iaith idiomatig a chywair priodol wrth gyfathrebu er mwyn cyhoethgi fy mynegiant.	Rwy'n gallu defnyddio iaith idiomatig soffistigedig a chywair priodol mewn ystod o gyd-destunau.

Cysylltiad â'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd ■ ■ ■

▼ Llythrennedd: Siarad

Cam cynnydd 1

Rwy'n gallu gwahaniaethu seiniau, chwarae â seiniau a thrin seiniau o fewn fy amgylchedd yn ogystal ag o fewn geiriau.

Rwy'n gallu defnyddio geiriau ac ymadroddion cyfarwydd ac arbrofi â geirfa rwyf newydd ei dysgu.

Rwy'n gallu cyfathrebu ystyr gan ddefnyddio iaith lafar estynedig a/neu ystum.

Cam cynnydd 2

Rwy'n gallu datblygu ac addasu fy ngeirfa drwy wrando a darllen, a defnyddio'r geiriau newydd hyn mewn amrywiaeth o sefyllfaoedd.

Rwy'n gallu cyfathrebu gan ddefnyddio geirfa sy'n gynyddol amrywiol ac yn gynyddol fanwl gywir.

Rwy'n gallu amrywio'r math o frawddegau rwy'n eu defnyddio yn fy iaith lafar.

Cam cynnydd 3

Rwy'n gallu myfyrio ar safon fy mynegiant a defnyddio ystod o strategaethau i sicrhau mwy o eglurder yn fy nghyfathrebu llafar, gan gynnwys mewn sefyllfaoedd ffurfiol.

Rwy'n gallu gwneud dewisiadau priodol am eirfa, iaith idiomatig a chystrawen er mwyn mynegi fy hun yn rhugl ac yn eglur.

Rwy'n gallu mynegi materion a syniadau'n glir gan ddefnyddio geirfa sy'n benodol i faes dysgu a phrofiad/disgyblaeth ac enghreifftiau.

Cysylltiad â'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd ■ ■ ■

Cam cynnydd 1

Cam cynnydd 2

Cam cynnydd 3

Rwy'n gallu adnabod y seiniau sydd yn aml yn newid ar ddechrau geiriau a chymhwyso'r newidiadau hynny mewn rhai cyd-destunau lle y bo angen treiglo, e.e. *yn gyflym, digon o le*.

Rwy'n gallu adnabod geiriau sydd wedi eu treiglo, ac yn gallu cymhwyso'r newidiadau hynny mewn llawer o gyd-destunau gorfodol, gan gynnwys:

- treiglad meddal ar ôl 'ei' gwrywaidd, e.e. *ei goes ef*, ac ar ôl nifer o arddodiaid
- treiglad meddal (heblaw am ll a rh) ar ôl 'yn' traethiadol, e.e. *yn gyflym*
- treiglad trwynol ar ôl 'fy', e.e. *fy nghoes i*, ac ar ôl yr arddodiad 'yn', e.e. *yng Nghaerffili*
- treiglad llaes ar ôl 'ei' benywaidd, e.e. *ei choes hi*, ac ar gyfer enwau gyda chyfeiryddion dynol.

Help llaw...

<https://www.uwtsd.ac.uk/cy/bargeinion-tg/bargeinion-tg-i-fyfyrywyr/>

<https://www.cysgliad.com/en/dewin-cysgliad/>

<https://sway.office.com/DlCeeTQkGFkqp6HH?ref=Link>

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

Rhagoriaith
CANOLFAN
GWASANAETHAU
CYMRAEG

www.athrofa.cymru

Darlith nesaf:

Dydd Iau

24.11.22 @ 11yb

CJ5

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

RHAGORiaith

CANOLFAN
GWYBODAETHAU
CYMRAG
WELSH LANGUAGE
SERVICES CENTRE

www.athrofa.cymru